

Emilia Wojdyła • Renata Zaborek
Autorka Aktualizacji: Dorota Pomian

Zadania kuratora oświaty w kontekście zapewnienia edukacji włączającej wysokiej jakości

Autorki: Emilia Wojdyła • Renata Zaborek
Autorka aktualizacji: Dorota Pomian

Zadania kuratora oświaty w kontekście zapewnienia edukacji włączającej wysokiej jakości

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Warszawa

Konsultacja merytoryczna

Joanna Soboń

Eksperci Wydziału Edukacji Włączającej

Redakcja i korekta

Elżbieta Gorazińska

Agnieszka Leleniewska

Projekt okładki, layout,

redakcja techniczna i skład

Wojciech Romerowicz

Fotografia na okładce: © djedzura/ Bank zdjęć Photogenica

Ośrodek Rozwoju Edukacji

Warszawa 2022–2024

Wydanie I

ISBN 978-83-66830-74-5

ISBN 978-83-66830-72-1 (pakiet VIII: *Poradnik dla kadr kuratoriów oświaty w zakresie wsparcia edukacji włączającej*)

Stan prawny na 1 września 2024 r.

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach licencji

Creative Commons Uznanie Autorstwa – Użycie Niekommercyjne (CC BY-NC)

Ośrodek Rozwoju Edukacji

Aleje Ujazdowskie 28

00-478 Warszawa

tel. 22 345 37 00

www.ore.edu.pl

Spis treści

Wprowadzenie.....	4
I. Założenia edukacji włączającej wdrażanej w szkołach, przedszkolach i placówkach	8
II. Nadzór pedagogiczny nad publicznymi i niepublicznymi przedszkolami, innymi formami wychowania przedszkolnego, szkołami i placówkami w kontekście organizacji pracy zgodnie z założeniami edukacji włączającej	19
III. Monitorowanie stosowania przepisów prawa w zakresie zapewniania równego dostępu oraz wsparcia w procesie kształcenia dzieciom i uczniom, z uwzględnieniem zróżnicowania ich potrzeb edukacyjnych i rozwojowych	22
IV. Uwzględnianie zróżnicowanych potrzeb uczniów i dzieci podczas wypoczynku zorganizowanego	24
V. Uwzględnianie różnorodności potrzeb dzieci/uczniów podczas organizacji olimpiad, konkursów, turniejów, przeglądów na obszarze województwa	25
VI. Współdziałanie z radami oświatowymi powołanymi przy organie stanowiącym jednostki samorządu terytorialnego	27
VII. Edukacja włączająca w formach doskonalenia nauczycieli i w planach publicznych placówek doskonalenia	28
VIII. Współdziałanie z organami JST w zakresie kształtowania i rozwoju bazy materialnej szkół i placówek, z uwzględnieniem zróżnicowania potrzeb dzieci i uczniów	29
Bibliografia	31

Wprowadzenie

W obliczu wyzwań stojących przed współczesną polską szkołą, wynikających z rosnącego zróżnicowania potrzeb rozwojowych i edukacyjnych dzieci i młodzieży, kwestią priorytetową jest stworzenie każdemu uczniowi szansy pełnego rozwoju w życiu społecznym, zawodowym i rodzinnym.

Wdrażanie rozwiązań legislacyjno-organizacyjnych edukacji wysokiej jakości w stosunku do wszystkich osób uczących się wymaga doskonalenia w tym zakresie nie tylko kadry przedszkoli, szkół i placówek, ale także pracowników organu nadzoru pedagogicznego – kuratorów oświaty i wizytatorów. Istotne jest, aby pracownicy nadzoru dysponowali wiedzą umożliwiającą udzielanie wsparcia dyrektorom, nauczycielom i rodzicom uczniów w zakresie realizacji celów związanych z podnoszeniem jakości i dostępności kształcenia dla wszystkich, które wynikają z polityki oświatowej ministra właściwego do spraw edukacji. Warto też, by skutecznie promowali te działania w ramach sprawowanego nadzoru pedagogicznego.

Zadania wykonywane w ramach nadzoru pedagogicznego nad publicznymi i niepublicznymi przedszkolami, innymi formami wychowania przedszkolnego, szkołami oraz placówkami zostały określone w *Ustawie z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe*¹.

Kurator oświaty, w imieniu wojewody, na obszarze województwa, wykonuje zadania i realizuje kompetencje w zakresie oświaty określone w *Ustawie z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe*² i przepisach odrębnych, a w szczególności:

- sprawuje nadzór pedagogiczny nad publicznymi i niepublicznymi przedszkolami, innymi formami wychowania przedszkolnego, szkołami, placówkami oraz kolegiami pracowników służb społecznych;
- wydaje decyzje administracyjne w sprawach określonych w powyższej *Ustawie*;
- współdziała z radami oświatowymi powołanymi na podstawie art. 78 tej *Ustawy*;
- wykonuje zadania organu wyższego stopnia w rozumieniu przepisów *Ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego*³ w stosunku do:
 - organów jednostek samorządu terytorialnego – w sprawach publicznych szkół i placówek, zakładanych i prowadzonych przez osoby prawne i osoby fizyczne, oraz niepublicznych szkół i placówek;
 - dyrektorów szkół – w sprawach z zakresu obowiązku szkolnego i obowiązku nauki oraz w sprawach skreślenia uczniów z listy uczniów;

¹ *Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe*, Dz.U. z 2024 r., poz. 737, t.j.

² Tamże.

³ *Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego*, Dz.U. z 2024 r., poz. 572.

- realizuje politykę oświatową państwa, a także współdziała z organami jednostek samorządu terytorialnego w tworzeniu i realizowaniu odpowiednio regionalnej i lokalnej polityki oświatowej, zgodnych z polityką oświatową państwa;
- opracowuje programy wykorzystania środków na dofinansowanie doskonalenia nauczycieli, wyodrębnionych w budżecie wojewody po zasięgnięciu opinii związków zawodowych, reprezentatywnych w rozumieniu *Ustawy z dnia 24 lipca 2015 r. o Radzie Dialogu Społecznego i innych instytucjach dialogu społecznego*⁴;
- współdziała z placówkami doskonalenia nauczycieli, poradniami psychologiczno-pedagogicznymi i bibliotekami pedagogicznymi przy diagnozowaniu potrzeb w zakresie doskonalenia nauczycieli, korzystając z wyników nadzoru pedagogicznego;
- opiniuje plany pracy publicznych placówek doskonalenia nauczycieli;
- opiniuje arkusze organizacji publicznych szkół i placówek (...) w zakresie ich zgodności z przepisami, po przedstawieniu tych arkuszy przez organy prowadzące szkoły i placówki, przed ich zatwierdzeniem;
- współdziała z organami jednostek samorządu terytorialnego w zakresie kształtowania i rozwoju bazy materialnej szkół i placówek;
- współdziała z właściwymi organami, organizacjami i innymi podmiotami w sprawach dotyczących warunków rozwoju dzieci i młodzieży (w tym w przeciwdziałaniu zjawiskom patologii społecznej), a także wspomaga działania tych podmiotów.

Nadzór pedagogiczny polega na:

- obserwowaniu, analizowaniu i ocenianiu przebiegu procesów kształcenia i wychowania, a także efektów działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkół i placówek;
- ocenianiu stanu i warunków działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkół i placówek;
- udzielaniu pomocy szkołom i placówkom, a także nauczycielom w wykonywaniu ich zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych;
- inspirowaniu nauczycieli do poprawy istniejących lub wdrażania nowych rozwiązań w procesie kształcenia, przy zastosowaniu innowacyjnych działań programowych, organizacyjnych lub metodycznych, których celem jest rozwijanie kompetencji uczniów⁵.

Zgodnie z art. 55 ust. 2 *Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe* **nadzorowi podlega** w szczególności:

⁴ *Ustawa z dnia 24 lipca 2015 r. o Radzie Dialogu Społecznego i innych instytucjach dialogu społecznego*, Dz.U. z 2018 r., poz. 2232, t.j.

⁵ *Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe*, dz. cyt.

- posiadanie przez nauczycieli wymaganych kwalifikacji do prowadzenia przydzielonych im zajęć;
- realizacja podstaw programowych i ramowych planów nauczania;
- przestrzeganie zasad oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów oraz przeprowadzania egzaminów, a także przestrzeganie przepisów dotyczących obowiązku szkolnego i obowiązku nauki;
- przestrzeganie statutu szkoły lub placówki;
- przestrzeganie praw dziecka i praw ucznia oraz upowszechnianie wiedzy o tych prawach;
- zapewnianie uczniom bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki⁶.

Nauczyciele, o których mowa w art. 60 ust. 8 *Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r.*

*Prawo oświatowe*⁷, czyli **wizytatorzy wykonujący czynności z zakresu nadzoru pedagogicznego, mają prawo:**

- wstępu do szkół i placówek;
- wglądu do prowadzonej przez szkołę lub placówkę dokumentacji dotyczącej przebiegu nauczania, wychowania i opieki oraz organizacji pracy;
- wglądu do znajdujących się w szkole lub placówce dokumentów nauczycieli potwierdzających kwalifikacje do prowadzenia przydzielonych im zajęć oraz dokumentów osób, o których mowa w art. 15 ww. *Ustawy* (osób niebędących nauczycielami, ale posiadających przygotowanie uznane przez dyrektora za odpowiednie do prowadzenia danych zajęć);
- udziału w posiedzeniu rady pedagogicznej, po uprzednim powiadomieniu dyrektora szkoły lub placówki;
- wstępu w charakterze obserwatora na zajęcia dydaktyczne, wychowawcze i opiekuńcze oraz inne zajęcia organizowane przez szkołę lub placówkę;
- przeprowadzania badań służących ocenie efektywności działalności dydaktycznej, wychowawczej oraz opiekuńczej szkół i placówek⁸.

Nauczyciele ci mogą wydawać dyrektorom szkół i placówek zalecenia wynikające z przeprowadzonych czynności wraz z terminem ich realizacji.

W razie stwierdzenia istotnych **uchybień w działalności szkoły lub placówki** organ sprawujący nadzór pedagogiczny (niezależnie od środków, o których mowa

⁶ Tamże, art. 55 ust. 2.

⁷ Tamże, art. 60 ust. 8.

⁸ Tamże, art. 55 ust. 3.

w art. 55 ust. 4 powyższej *Ustawy*⁹⁾ zawiadamia o uchybieniach organ prowadzący szkołę lub placówkę¹⁰.

Organ sprawujący nadzór pedagogiczny może wydawać organowi prowadzącemu szkołę lub placówkę zalecenia wynikające z czynności nadzoru¹¹. Przepisy art. 55 ust. 5 i 6 wspomnianej *Ustawy*¹² stosuje się odpowiednio.

Organ sprawujący nadzór pedagogiczny może także przetwarzać dane osobowe pracowników oraz uczniów szkół i placówek w zakresie niezbędnym do wykonywania nadzoru pedagogicznego¹³.

Formy nadzoru pedagogicznego zostały określone w *Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego*¹⁴.

Jedną z form nadzoru pedagogicznego jest **kontrola** – rozumiana jako działania organu sprawującego nadzór pedagogiczny czy dyrektora szkoły lub placówki prowadzone w szkole lub placówce w celu oceny:

- stanu przestrzegania przepisów prawa dotyczących działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkoły lub placówki;
- przebiegu procesów kształcenia i wychowania w szkole lub placówce;
- efektów działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkoły lub placówki¹⁵.

Drugą formą nadzoru jest **wspomaganie**. W jego ramach, zgodnie z par. 19 ww. *Rozporządzenia*, organ sprawujący nadzór pedagogiczny m.in.:

- przygotowuje i podaje do publicznej wiadomości na swojej stronie internetowej analizy wyników sprawowanego nadzoru, w tym wnioski z kontroli;
- organizuje konferencje i narady dla dyrektorów przedszkoli, szkół i placówek;
- przekazuje informacje o istotnych zagadnieniach związanych z systemem oświaty i zmianach w przepisach prawa dotyczących funkcjonowania szkół i placówek¹⁶.

⁹ Tamże, art. 55 ust. 4.

¹⁰ Tamże, art. 55 ust. 7.

¹¹ Tamże, art. 55 ust. 8.

¹² Tamże, art. 55 ust. 5 i 6.

¹³ Tamże, art. 55 ust. 9.

¹⁴ *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego*, Dz.U. z 2024 r., poz. 15, t.j.

¹⁵ Tamże.

¹⁶ Tamże, par. 19.

I. Założenia edukacji włączającej wdrażanej w szkołach, przedszkolach i placówkach

Edukacja włączająca to „podejście w procesie kształcenia i wychowania, którego celem jest zwiększanie szans edukacyjnych wszystkich osób uczących się poprzez zapewnianie im warunków do rozwijania indywidualnego potencjału, tak by w przyszłości umożliwić im pełnię rozwoju osobistego na miarę swoich możliwości oraz pełne włączenie w życie społeczne”¹⁷.

Znajomość założeń edukacji włączającej przez pracowników nadzoru pedagogicznego jest podstawowym warunkiem zarówno nadzorowania, jak i wspomagania przedszkoli oraz szkół.

Placówki te funkcjonują w swoistym ekosystemie¹⁸, w którym wsparcie dla dzieci/uczniów udzielane jest przez różne podmioty działające w najbliższym środowisku przedszkola lub szkoły.

Otoczenie przedszkola i szkoły jest wieloprofilowe. Składają się na nie:

- jednostki systemu oświaty znajdujące się na danym terenie;
- administracja samorządowa;
- administracja rządowa;
- służby publiczne;
- jednostki systemu wspierania rodziny i pomocy społecznej;
- jednostki systemu ochrony zdrowia;
- uczelnie wyższe;
- organizacje pozarządowe;
- społeczność lokalna.

W realizacji zadań związanych z wdrażaniem edukacji włączającej przedszkola i szkoły otrzymują wsparcie od wyspecjalizowanych w tym zakresie jednostek systemu oświaty, m.in. kuratoriów. Zadania dotyczące zapewniania edukacji wysokiej jakości wszystkim osobom uczącym się realizuje zarówno administracja rządowa, jak i samorządowa¹⁹.

Współpraca organu sprawującego nadzór pedagogiczny z organem prowadzącym przedszkola i szkoły odgrywa ważną rolę w kreowaniu lokalnej, regionalnej i krajowej

¹⁷ Strona Ministerstwa Edukacji Narodowej, [Edukacja włączająca](#) [dostęp: 01.09.2024].

¹⁸ Europejska Agencja ds. Specjalnych Potrzeb i Edukacji Włączającej, (2017), [Raising the Achievement of All Learners. A Resource to Support Self-Review](#) [dostęp: 1.09.2024], Odense, Dania: Europejska Agencja ds. Specjalnych Potrzeb i Edukacji Włączającej, s. 10–11.

¹⁹ Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych, Dz.U. z 2019 r., poz. 1818.

polityki edukacyjnej, która ma na celu osiągnięcie wysokiej jakości kształcenia wszystkich beneficjentów systemu oświaty.

Kontrola wsparcia udzielanego uczniom, z uwzględnieniem zróżnicowania ich potrzeb edukacyjnych i rozwojowych, oparta jest:

- w przypadku uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego – na analizie indywidualnego programu edukacyjno-terapeutycznego (IPET) opracowanego przez zespół nauczycieli i specjalistów na podstawie wspomnianego orzeczenia i wielospecjalistycznej oceny poziomu funkcjonowania ucznia (WOPFU), a także na analizie realizacji programu w pracy z danym uczniem;
- w przypadku uczniów nieposiadających orzeczenia – na monitorowaniu udzielanej im pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz stopnia uwzględniania przez nauczycieli rozpoznanych potrzeb uczniów, zgodnie z zaleceniami zawartymi w posiadanych przez nich opiniach.

Konsultacje zespołowe i ocena funkcjonalna

Konsultacje zespołowe

Dokonywane są one w celu określenia indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych dzieci/uczniów. Prowadzi je zespół wczesnego wspomaganie rozwoju (WWR) lub zespół wielospecjalistyczny, organizowany odpowiednio w placówce wychowania przedszkolnego, szkole lub placówkach, o których mowa w art. 2 pkt 4 *Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe* (czyli placówkach kształcenia ustawicznego i centrach kształcenia zawodowego), w art. 2 pkt 7 (czyli młodzieżowych ośrodkach socjoterapii, młodzieżowych ośrodkach wychowawczych, specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych, specjalnych ośrodkach wychowawczych, ośrodkach rewalidacyjno-wychowawczych) i w art. 2 pkt 8 (czyli bursach). Konsultacje te odbywają się z udziałem dzieci/uczniów oraz ich rodziców lub opiekunów²⁰.

Powinny w nich uczestniczyć osoby, których udział jest ważny z punktu widzenia dobra dziecka/ucznia. Dotyczy to zarówno pracowników placówki, do której uczęszcza dziecko/uczeń (nauczyciela, pedagoga, psychologa, terapeuty, asystenta ucznia, dyrektora), jak i rodziców oraz samego dziecka/ucznia (w zakresie stosownym do wieku). Celem konsultacji zespołowych na pierwszym etapie jest zebranie od każdego uczestnika **informacji służących do opracowania oceny funkcjonowania dziecka/ucznia**.

Wspierając przedszkole lub szkołę w konsultacjach zespołowych, warto zwracać uwagę na włączanie w ten proces – za zgodą rodziców – pracowników

²⁰ *Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe*, dz. cyt.

niepedagogicznych (np. asystenta ucznia, personelu przedszkola lub szkoły). Informacje posiadane przez tę grupę pracowników mogą mieć duże znaczenie w projektowaniu ścieżki edukacyjno-terapeutycznej dziecka/ucznia.

Ocena funkcjonalna

Kompleksowemu wspieraniu rozwoju uczniów z uwzględnieniem ich potrzeb edukacyjnych służy ocena funkcjonalna. Jest ona kluczowa w edukacji włączającej. Obejmuje identyfikację potrzeb i możliwości uczniów, rozpoznanie barier utrudniających im uczenie się i pełne włączenie społeczne oraz planowanie odpowiedniego wsparcia.

Wielowymiarowy charakter oceny funkcjonalnej „polega na uwzględnieniu w prowadzonych badaniach następujących obszarów:

- sfery fizycznej i motorycznej (odnoszących się do strukturalnego aspektu zdrowia);
- sfery poznawczej (dotyczącej uwagi, percepcji, myślenia, pamięci, wyobraźni, mowy i języka);
- sfery emocjonalno-społecznej;
- sfery moralnej i duchowej;
- osobowości”²¹.

Ocena funkcjonalna uwzględnia czynniki środowiskowe (szkolne, rodzinne, rówieśnicze) występujące w otoczeniu ucznia, które mogą wpływać na jego zachowanie i osiągnięcia.

Czynniki występujące w szkole:

- wspieranie ucznia przez nauczyciela i/lub innych uczniów;
- stosunek ucznia do nauczyciela i/lub innych uczniów;
- relacje panujące w placówce między wszystkimi pracownikami i uczniami;
- kompetencje i kwalifikacje kadry pedagogicznej;
- liczebność i skład klasy;
- wyposażenie placówki oraz materiały i technologie edukacyjne;
- architektura budynku szkoły i jego bezpośredniego otoczenia;
- hałas, światło, jakość powietrza.

Czynniki występujące w rodzinie:

- zaangażowanie rodziców i rodzeństwa;
- poziom kompetencji wychowawczych rodziców i ich wiedzy o specyfice funkcjonowania dziecka;

²¹ Knopik T., (2018), [*Diagnoza funkcjonalna. Planowanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Działania postdiagnostyczne*](#) [dostęp: 1.09.2024], Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji, s. 19.

- wspieranie dziecka i jego relacje rodzinne;
- nastawienie otoczenia do rodziny;
- wspieranie rodziny przez najbliższe środowisko.

Czynniki pozaszkolne:

- relacje ucznia z rówieśnikami oraz wspieranie go przez grupę rówieśniczą w środowisku pozaszkolnym;
- nastawienie do dziecka grupy rówieśniczej i innych osób spoza otoczenia szkolnego;
- spędzanie czasu wolnego, hobby, kółka zainteresowań.

W proces oceny funkcjonalnej, oprócz nauczycieli i specjalistów, powinni być zaangażowani uczniowie i ich rodzice. Już na tym etapie należy zadbać o współpracę i dążyć do partnerskich relacji.

Znajomość procesu dokonywania oceny funkcjonalnej przez kadry kuratoriów oświaty jest konieczna, a ich udział w procesie oceny może być wsparciem dla przedszkolnych i szkolnych nauczycieli oraz specjalistów.

Według klasyfikacji ICF i ICF-CY funkcjonowanie i niepełnosprawność danej osoby postrzegane są jako dynamiczna interakcja pomiędzy stanem chorobowym (chorobami, zaburzeniami, uszkodzeniami, urazami itp.) a tzw. czynnikami kontekstowymi (osobowymi i środowiskowymi), których istotą jest ułatwiający lub utrudniający wpływ świata fizycznego, społecznego i systemu postaw²².

Proponuje się zatem odejście od wyjaśniania potrzeb edukacyjnych w modelu medycznym, gdzie potrzeby te postrzegane są jako uwarunkowane przede wszystkim lub wyłącznie cechami jednostki (najczęściej dysfunkcjami, zaburzeniami, niepełnosprawnościami), na rzecz podejścia biopsychospołecznego oraz uznania kształcenia w przedszkolach i szkołach ogólnodostępnych jako podstawowej formy organizacji kształcenia dla wszystkich osób uczących się, w tym z niepełnosprawnościami. Edukacja dla wszystkich w pełni akceptuje różnorodność osób uczących się (a także nauczycieli i rodziców). Za cel stawia sobie stworzenie środowiska sprzyjającego ich optymalnemu indywidualnemu rozwojowi z uwzględnieniem konstruktywnych relacji społecznych i troski o dobro wspólne²³.

²² Światowa Organizacja Zdrowia, (2009), [Międzynarodowa Klasyfikacja Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia ICF](#) [dostęp: 01.09.2024], Warszawa: Centrum Systemów Informacyjnych Ochrony Zdrowia.

²³ Zespół Ministerstwa Edukacji Narodowej, (2020), [Edukacja dla wszystkich – ramy rozwiązań legislacyjno-organizacyjnych na rzecz wysokiej jakości kształcenia włączającego dla wszystkich osób uczących się](#), Warszawa: Ministerstwo Edukacji Narodowej.

„Znaczenie środowiska w funkcjonowaniu osoby z niepełnosprawnością zostało podkreślone w modelu biopsychospołecznym, którego sama nazwa odsłania obszary kluczowe dla niepełnosprawności, wskazane w definicji ICF:

- **bio (B)** – stan zdrowia podmiotu;
- **psycho (P)** – zasoby psychiczne stanowiące komponent zasobów osobowych podmiotu;
- **społeczny (S)** – odnoszący się do relacji podmiotu z otoczeniem i oddziaływań środowiska na podmiot²⁴.

Tabela 1. Porównanie modeli medycznego i biopsychospołecznego

Aspekt analizy	Model medyczny	Model biopsychospołeczny
używana klasyfikacja	• ICD-11	• ICD-11 i ICF (ujęcie kompleksowe)
identyfikacja deficytów, niezgodności z tzw. normą	• identyfikacja deficytów, niezgodności z tzw. normą (diagnoza medyczna)	• identyfikacja trudności i barier w rozwijaniu potencjału podmiotu • diagnoza przeszkód w samorealizacji (diagnoza funkcjonalna)
model edukacji	• edukacja specjalna • segregacja • wyłączenie	• edukacja egalitarna • inkluzja • włączanie
charakterystyczne wyznaczniki modelu	• jednostka (dziecko/uczeń) jako organizm przede wszystkim • statyczność szkoły i środowiska • konieczność dostosowania się dziecka/ucznia do zastanej sytuacji (standardów oraz oferty szkoły i środowiska) • bierność dziecka/ucznia, jego niska sprawczość; • nastawienie dziecka/ucznia na przetrwanie, jego pasywność	• jednostka (dziecko/uczeń) jako wielowymiarowy podmiot postrzegany w różnych, ale spójnych aspektach (medycznym, poznawczym, emocjonalnym, motywacyjnym, duchowym), z uwzględnieniem ciągłości jego egzystowania w grupie społecznej • elastyczność i dynamika struktury szkoły i środowiska, zmieniającej się w odpowiedzi na aktualne potrzeby dziecka/ucznia • świadomość dziecka/ucznia w zakresie własnych zasobów/posiadanego potencjału • inicjatywność i aktywność dziecka/ucznia, jego gotowość do interakcji z otoczeniem oraz współtworzenia przestrzeni rozwoju • nastawienie dziecka/ucznia na aktualizację własnych zasobów/posiadanego potencjału

²⁴ Knopik T., dz. cyt., s. 10.

Aspekt analizy	Model medyczny	Model biopsychospołeczny
kluczowe pytania w planowaniu interwencji (wsparcia dziecka/ucznia w procesie postdiagnostycznym)	- Jakie działania należy podjąć, aby sposób funkcjonowania dziecka/ucznia był podobny do standardu? - Co zrobić, aby dziecko/uczeń ukończył/ukończył dany etap edukacyjny?	- Jakie działania należy podjąć, aby aktualne i przyszłe warunki otoczenia (przedszkola, szkoły, środowiska) umożliwiły dziecku/uczniowi samorealizację? - Jak pomóc dziecku/uczniowi w korzystaniu z własnych zasobów przystosowawczych w celu aktualizowania posiadanego potencjału? - Jak wzmacniać w dziecku/uczniui gotowość do podejmowania wysiłku adaptacyjnego/ aktywności w „oswajaniu” otoczenia oraz do korzystania z możliwości/zasobów, jakie stwarzają szkoła i środowisko?
cel interwencji terapeutycznej	ograniczenie negatywnych skutków choroby/zaburzenia	pełny dobrostan psychofizyczny dziecka/ucznia
wyzwanie dla szkoły, organu nadzoru pedagogicznego oraz jednostek samorządu terytorialnego (JST) zobowiązanych do instytucjonalnej pomocy dziecku/uczniowi	konieczność przeformułowania celu edukacji oraz zmiany świadomości/rozumienia własnej roli i zadań	konieczność przeformułowania celu edukacji oraz zmiany świadomości/rozumienia własnej roli i zadań
cel edukacji	- adaptacja dziecka/ucznia do otoczenia poprzez przyjmowanie gotowych, sprawdzonych wzorców - maksymalne zbliżenie dziecka/ucznia do powszechnie obowiązującego standardu	- wsparcie dziecka/ucznia w kształtowaniu indywidualnych (tj. opartych na posiadanych zasobach) i skutecznych strategii radzenia sobie z wyzwaniami żywymi - pobudzanie i wspomaganie dążenia dziecka/ucznia do samorealizacji poprzez zwiększanie puli środków umożliwiających osiągnięcie pożądanych efektów w obszarze kształcenia i wychowania
role i zadania szkoły, organu nadzoru pedagogicznego i organu prowadzącego	wskazywanie algorytmów w postaci ustalonych i obowiązujących ścieżek wsparcia dzieci/uczniów z konkretnymi trudnościami	- podejmowanie działań umożliwiających przyswajanie wiedzy i umiejętności nauczycielom oraz specjalistom w zakresie samodzielnego i elastycznego rozpoznawania (w drodze diagnozy funkcjonalnej) indywidualnych potrzeb dzieci/uczniów - projektowanie przez kadrę szkoły i decydentów (kuratoria oświaty, jednostki samorządu terytorialnego) adekwatnego, ciągle modyfikowanego programu wsparcia dzieci/uczniów z konkretnymi trudnościami na etapie postdiagnostycznym

Źródło: opracowanie na podstawie Knopik T., dz. cyt., s. 7–12

Międzynarodowa Klasyfikacja Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia ICF

ma zastosowanie uniwersalne – przy jej pomocy można opisać **wszystkie aspekty zdrowia i stany z nim związane**. Zastosowanie klasyfikacji ICF pozwala na międzyresortowe (tj. w ramach resortu edukacji, zdrowia i pomocy społecznej) ujednolicenie języka opisu funkcjonowania i potrzeb dziecka/ucznia²⁵.

Zadaniem wizytatora powinno być promowanie tego sposobu opisu funkcjonowania dziecka/ucznia jako najkorzystniejszego do planowania wszechstronnego wsparcia jego rozwoju.

Wczesne wspomaganie rozwoju dzieci

Wczesne zdiagnozowanie dysfunkcji rozwojowych u dziecka oraz właściwe zorganizowanie działań wspomagających jego prawidłowy rozwój umożliwiają **wyrównanie lub złagodzenie istniejących braków** i trudności. Za stosowaniem jak najwcześniejszej stymulacji rozwoju dziecka przemawiają prowadzone badania naukowe. Wskazują one korzyści wynikające z wielospecjalistycznej, systemowej pomocy, co jest ważne zwłaszcza u dziecka z niepełnosprawnością.

O skuteczności prowadzonych działań decyduje gotowość rodziców do dwutorowości oddziaływań terapeutycznych. Wczesna, wielospecjalistyczna, kompleksowa i skoordynowana pomoc powinna obejmować uzupełniające się wzajemnie oddziaływania medyczno-rehabilitacyjno-terapeutyczne (wczesna interwencja) oraz rewalidacyjno-wychowawcze (wczesne wspomaganie rozwoju).

Podmiotem efektywnego wspomagania i terapii powinno być zarówno dziecko, jak i jego rodzina. Dlatego koniecznym warunkiem skutecznego oddziaływania jest doradztwo, poradnictwo oraz edukacja rodziców.

Rodzice nierzadko kierują swoje kroki do kuratorium oświaty, aby uzyskać informacje o miejscach, w których zostanie dziecku udzielone wsparcie.

Do działań kuratorium oświaty mających na celu wspomaganie rodziców zaliczyć należy udzielanie im wsparcia emocjonalnego oraz informacji i wskazówek (w tym porad, gdzie szukać pomocy specjalistów).

²⁵ Światowa Organizacja Zdrowia, dz. cyt.

Istotne jest, aby w miejscu, do którego zostaną skierowani rodzice, pracowali

zespół specjalistów:

- lekarz (pediatra, specjalista rehabilitacji medycznej, neurolog dziecięcy, psychiatra dziecięcy),
- psycholog,
- fizjoterapeuta,
- logopeda,
- pedagog.

Zasady organizacji wczesnego wspomaganie rozwoju dzieci

Zgodnie z *Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 sierpnia 2017 r. w sprawie organizowania wczesnego wspomagania rozwoju dzieci*²⁶ wczesne wspomaganie rozwoju dzieci może być organizowane w podmiotach, o których mowa w art. 127 ust. 5 *Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe*²⁷, czyli w publicznych i niepublicznych przedszkolach i szkołach podstawowych, w tym specjalnych, innych formach wychowania przedszkolnego, specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych, specjalnych ośrodkach wychowawczych, ośrodkach rewalidacyjno-wychowawczych oraz poradniach psychologiczno-pedagogicznych, w tym poradniach specjalistycznych, jeżeli:

- zatrudniają kadrę posiadającą kwalifikacje do prowadzenia zajęć w ramach wczesnego wspomagania, zgodnie z brzmieniem przepisów *Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 września 2023 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli*²⁸;
- dysponują pomieszczeniami do prowadzenia zajęć w ramach wczesnego wspomagania indywidualnie i w grupie, zgodnie z par. 6 ust. 4 i 5 *Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 sierpnia 2017 r. w sprawie organizowania wczesnego wspomagania rozwoju dzieci*²⁹ wyposażonymi w sprzęt specjalistyczny i środki dydaktyczne odpowiednie do potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych dzieci.

Dyrektorzy placówek w porozumieniu z organami prowadzącymi mogą organizować wczesne wspomaganie rozwoju dziecka w podmiocie, który ma możliwość realizacji wskazań zawartych w opinii o potrzebie WWR.

²⁶ *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 sierpnia 2017 r. w sprawie organizowania wczesnego wspomagania rozwoju dzieci*, Dz.U. z 2017 r., poz. 1635.

²⁷ *Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe*, dz. cyt.

²⁸ *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 września 2023 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli*, Dz.U. z 2023 r., poz. 2102.

²⁹ *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 sierpnia 2017 r. w sprawie organizowania wczesnego wspomagania rozwoju dzieci*, dz. cyt., par. 6 ust. 4 i 5.

Na podstawie opinii o potrzebie wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka organ lub osoba prowadząca podmiot organizujący WWR mogą zawierać porozumienia z innymi organami lub osobami prowadzącymi takie podmioty, aby realizować niektóre wskazania zawarte w tej opinii.

Zgodnie z art. 127 ust. 7 *Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe* gmina może zorganizować **bezpłatne dowożenie dziecka objętego WWR i jego opiekuna** z miejsca zamieszkania do szkoły lub placówki, w której wspomaganie jest prowadzone. W razie potrzeby możliwa jest także bezpłatna opieka nad dzieckiem w czasie dowożenia³⁰.

Szczegółowe regulacje dotyczące powoływania zespołu WWR, jego składu, zadań, prowadzonej dokumentacji i rodzaju organizowanych zajęć zawiera *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 sierpnia 2017 r. w sprawie wczesnego wspomaganie rozwoju dzieci*³¹.

Na podstawie dokumentacji prowadzonej w ramach realizacji wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka oraz obserwacji zajęć wizytator dokonuje oceny, czy udzielane wsparcie jest zgodne z potrzebami dziecka.

Zadania w zakresie WWR realizują obecnie poradnie psychologiczno-pedagogiczne (na wniosek rodziców, bez konieczności spełnienia wymogów w zakresie dostępu) oraz zespoły wczesnego wspomaganie rozwoju dziecka, które mogą działać w jednostkach systemu oświaty wskazanych w art. 127 ust. 5 *Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe*, w tym także w poradniach³². Świadczą one wsparcie wyłącznie w przypadku dzieci ze stwierdzoną niepełnosprawnością, na podstawie opinii o potrzebie WWR.

Dodatkowym wsparciem jest program „[Za życiem](#)” [dostęp: 1.09.2024], który umożliwia objęcie wczesną pomocą w wiodących ośrodkach koordynacyjno-rehabilitacyjno-opiekuńczych także tych dzieci, które nie mają stwierdzonej niepełnosprawności, ale posiadają rozpoznanie medyczne (według ICD-10) wskazujące na zagrożenie ich rozwoju.

³⁰ *Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe*, dz. cyt., art. 127 ust. 7.

³¹ *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 sierpnia 2017 r. w sprawie wczesnego wspomaganie rozwoju dzieci*, Dz.U. z 2017 r., poz. 1635.

³² *Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe*, dz. cyt., art. 127 ust. 5.

W modelu edukacji włączającej wszystkie oddziaływania wspierające dzieci w okresie od urodzenia do rozpoczęcia realizacji obowiązku szkolnego oraz rodziny, w których się one wychowują, określa się jako **wczesne wspomaganie rozwoju dzieci i wsparcie rodzin**³³.

Wczesnym wspomaganie rozwoju powinny być objęte wszystkie dzieci, u których stwierdzono uszkodzenia narządów lub zaburzenia czynności biopsychicznych powodujące zagrożenie niepełnosprawnością, oraz te dzieci, których rozwój jest zakłócony przez inne czynniki.

Celem wczesnego wspomagania rozwoju jest:

- wyeliminowanie lub zminimalizowanie zaburzeń rozwojowych, które mogą skutkować w przyszłości wystąpieniem niepełnosprawności lub poważnymi ograniczeniami w funkcjonowaniu;
- zapewnienie dziecku optymalnych warunków do osobistego rozwoju, wspomaganie jego przebiegu;
- wzmocnienie rodziny w zakresie umiejętności i możliwości wspierania rozwoju dziecka;
- wspieranie integracji społecznej dziecka i jego rodziny.

Indywidualny program wczesnego wspomagania obejmuje wszystkie działania pomocowe skierowane do dziecka i jego rodziny:

- sposób realizacji celów rozwojowych ukierunkowanych na poprawę funkcjonowania dziecka, wzmacnianie jego uczestnictwa w życiu społecznym, przygotowanie do nauki w szkole, a także eliminowanie barier i ograniczeń utrudniających aktywność i funkcjonowanie dziecka w środowisku;
- wsparcie udzielane rodzinie dziecka w zakresie realizacji programu;
- w zależności od potrzeb – zakres współpracy z placówką, do której uczęszcza dziecko, z podmiotem leczniczym oraz ośrodkiem pomocy społecznej, o których mowa w par. 3 ust. 4 pkt 2 *Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 sierpnia 2017 r. w sprawie wczesnego wspomaganie rozwoju dzieci*;
- sposób oceny postępów dziecka³⁴.

Indywidualny program wczesnego wspomaganie opracowany jest:

- dla dziecka nieobjętego wychowaniem przedszkolnym przez zespół WWR;
- dla dziecka objętego wychowaniem przedszkolnym przez zespół wielospecjalistyczny działający w placówce, we współpracy z zespołem

³³ Stosuje się również termin „wczesna interwencja”, który nie jest jednoznaczny i bywa rozumiany jako jednorazowe działanie terapeutyczne, zwłaszcza medyczne.

³⁴ *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 sierpnia 2017 r. w sprawie wczesnego wspomaganie rozwoju dzieci*, dz. cyt.

WWR, który obejmował dziecko pomocą przed rozpoczęciem wychowania przedszkolnego lub diagnozował taką potrzebę.

Prawidłowe i efektywne wspieranie rozwoju małych dzieci w systemie **WWR stanowi fundament rozwoju szkolnictwa włączającego na kolejnych etapach kształcenia**. Konieczne jest doskonalenie rozwiązań w tym zakresie przez placówki oświatowe oraz wypracowanie zasad zintegrowanej i ustawicznej współpracy wszystkich placówek działających w zakresie opieki, wspomagania rozwoju i wczesnej edukacji, także placówek funkcjonujących poza systemem oświaty, m.in. żłobków.

II. Nadzór pedagogiczny nad publicznymi i niepublicznymi przedszkolami, innymi formami wychowania przedszkolnego, szkołami i placówkami w kontekście organizacji pracy zgodnie z założeniami edukacji włączającej

W ramach wdrażania nauczania włączającego nadzorowi pedagogicznemu kuratora oświaty powinny podlegać **dostępność i jakość edukacji**, rozumiane jako możliwość pełnej aktywności i uczestniczenia każdego dziecka w procesie kształcenia.

Dbając o zapewnianie dostępności i jakości edukacji, które podlegają działaniom kontrolnym i wspierającym w ramach nadzoru pedagogicznego, przedszkole czy szkoła zobowiązane są do organizacji pracy zgodnie z aktualnymi przepisami prawa.

Zadaniem kuratora oświaty jest dokonanie oceny, czy przedszkola i szkoły realizują politykę oświatową państwa, zwłaszcza ustalone priorytety, i zapewniają rozwój każdemu dziecku/uczniowi. Pomocne mogą okazać się odpowiedzi na następujące pytania:

1) W jaki sposób dyrektor tworzy warunki do realizacji polityki oświatowej państwa?

- Czy organizacja pracy przedszkola lub szkoły uwzględnia obowiązujące przepisy prawa?
- Czy statut przedszkola lub szkoły zawiera sposób osiągnięcia celów z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej?
- Czy wewnętrzne ustalenia i procedury są czytelne dla wszystkich – dzieci/uczniów, rodziców, nauczycieli, specjalistów?
- Czy rozpoznane zostały potrzeby dzieci/uczniów? W jaki sposób?
- Czy ustalono odpowiednie do rozpoznania formy wsparcia podczas bieżącej pracy i zajęć rewalidacyjnych/specjalistycznych?
- Jakiego rodzaju dokumentacja to potwierdza?
- Czy dyrektor jest rzeczywistym rzecznikiem wprowadzanych zmian, a podejmowane przez niego działania są skuteczne?
- Jakiego rodzaju są to działania?

2) W jaki sposób dyrektor zapewnia rozwój przedszkola lub szkoły?

- Czy i jak promuje w lokalnym środowisku edukację włączającą realizowaną w przedszkolu lub szkole?
- Czy plan rozwoju przedszkola lub szkoły ukierunkowany jest na rozwój ucznia/dziecka?
- Czy plan rozwoju przedszkola lub szkoły uwzględnia pracę w zróżnicowanym oddziale?

- Czy proponowane zadania są zapoczątkowaniem jakościowych zmian w pracy przedszkola lub szkoły?
- Czy wdrażane zmiany budują kulturę organizacyjną przedszkola lub szkoły?
- Czy realizacja przyjętych planów rozwoju podlega monitorowaniu i ocenie ich efektywności?

3) Jak zorganizowane jest kierowanie przedszkolem lub szkołą?

- Czy prowadzona polityka kadrowa odpowiada potrzebom przedszkola lub szkoły?
- Czy zapewniona jest kadra nauczycieli i specjalistów posiadających wymagane kwalifikacje do prowadzenia danego rodzaju zajęć?
- Czy współpraca nauczycieli zorientowana jest na realizację zaplanowanych zadań?
- Czy zostały pozyskane do współpracy inne osoby stosownie do potrzeb dzieci/uczniów (np. asystent ucznia, pomoc nauczyciela)?
- Czy przydzielane zadania odpowiadają potencjałowi/możliwościom nauczycieli?
- Czy technologie cyfrowe wspierają pracę nauczycieli i specjalistów?
- Czy w przedszkolu lub szkole zapewnione zostały potrzebne środki i pomoce dydaktyczne?

4) Czy w przedszkolu lub szkole zostały stworzone warunki nauki i pracy, które zapewniają poczucie fizycznego i psychicznego bezpieczeństwa?

- Czy w przedszkolu lub szkole przestrzegane są przepisy BHP?
- Czy przedszkole lub szkoła rozpoznają potrzeby dzieci/uczniów związane z bezpiecznym i przyjaznym środowiskiem wewnętrznym? Czy poszukuje się jak najlepszych rozwiązań w tym zakresie?
- Czy pojawiające się problemy są na tyle skutecznie rozwiązywane, żeby klimat przedszkola lub szkoły sprzyjał efektywnemu rozwojowi?

5) Jak zorganizowany jest proces kształcenia, wychowania i opieki?

- Czy organizacja tego procesu jest zgodna z obowiązującymi przepisami prawa?
- Czy nauczyciele podczas opracowywania programów pracy wykazują się kreatywnością i innowacyjnością oraz uwzględniają zróżnicowane potrzeby dzieci/uczniów?
- Czy proces oceny funkcjonalnej organizowany jest zgodnie z obowiązującymi standardami?
- Czy umiejętności i kwalifikacje nauczycieli do pracy w zróżnicowanej grupie/klasie są wystarczające, by umożliwić dzieciom/uczniom osiągnięcie sukcesów na miarę ich możliwości?
- Czy zadania edukacyjne, wychowawcze i opiekuńcze szkoły uwzględniają promocję edukacji włączającej? W jaki sposób?

- Czy podejmowane działania mogą służyć integracji społeczności przedszkolnej lub szkolnej?
- Czy program wychowawczo-profilaktyczny szkoły zawiera zadania związane z kształtowaniem pożądanych postaw w oparciu o uniwersalne wartości?

Organizację pracy przedszkola czy szkoły w kontekście edukacji włączającej można zweryfikować zarówno podczas kontroli prowadzonej w przedszkolu lub szkole, jak i w trakcie procesu wspomagania.

Brak zgodności organizacji procesów edukacji, wychowania i opieki z obowiązującymi przepisami prawa, zwłaszcza w odniesieniu do dzieci/uczniów z różnorodnymi potrzebami, jest najczęstszą przyczyną **interwencji rodziców w kuratoriach oświaty**. Dotyczą one przede wszystkim:

- braku zajęć wspomagających rozwój dziecka/ucznia adekwatnych do indywidualnych potrzeb;
- braku dostosowania metod i form pracy;
- nieuwzględniania przy organizacji pracy trudności dziecka/ucznia wynikających z posiadanej dysfunkcji;
- braku lub niewystarczającego wsparcia dziecka/ucznia przez nauczyciela współorganizującego wskazanego przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego.

Podobne wnioski wynikają z **nadzoru pedagogicznego** kuratorów oświaty. Oznacza to, że organizacja pracy przedszkoli i szkół w kontekście edukacji włączającej wymaga stałego monitorowania i wspierania przez nadzór pedagogiczny.

Wizytatorzy w celu rozpoznania organizacji pracy w podległych jednostkach wykorzystują najczęściej dwie drogi: wyjaśnienia dyrektora lub kontrolę w przedszkolu czy szkole.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami wizytator w przypadku stwierdzenia nieprawidłowości może wydać dyrektorowi przedszkola lub szkoły zalecenia wynikające z przeprowadzonych czynności wraz z terminem ich realizacji³⁵. Dyrektor zobowiązany jest do poinformowania o sposobie realizacji zaleceń, z zachowaniem obowiązujących terminów.

³⁵ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe, dz. cyt.

III. Monitorowanie stosowania przepisów prawa w zakresie zapewniania równego dostępu oraz wsparcia w procesie kształcenia dzieciom i uczniom, z uwzględnieniem zróżnicowania ich potrzeb edukacyjnych i rozwojowych

Zgodnie z art. 110 *Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe* **arkusz organizacji** szkoły lub przedszkola określa szczegółową organizację nauczania, wychowania i opieki w danym roku szkolnym³⁶. Opracowuje go dyrektor szkoły lub przedszkola, uwzględniając przepisy wydane na podstawie art. 47 ust. 1 pkt 3 ww. *Ustawy* (dotyczące ramowych planów nauczania)³⁷, a następnie przekazuje do zaopiniowania zakładowym organizacjom związkowym. Arkusz organizacji szkoły lub przedszkola zatwierdza organ prowadzący po zasięgnięciu opinii organu sprawującego nadzór pedagogiczny.

Na podstawie zatwierdzonego arkusza organizacji szkoły lub przedszkola dyrektor, z uwzględnieniem zasad ochrony zdrowia i higieny pracy, ustala tygodniowy rozkład zajęć edukacyjnych. W przypadku wprowadzenia do 30 września zmian w zatwierdzonym arkuszu organizacji szkoły lub przedszkola obowiązuje wskazana wyżej procedura.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2019 r. w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli określa, co zawiera opracowywany przez dyrektora arkusz³⁸. Wizytatorzy, dokonując oceny jego zgodności z przepisami prawa, powinni zwrócić uwagę zwłaszcza na jego kompletność.

Ze względu na równy dostęp dzieci i uczniów do wsparcia w edukacji istotne jest, aby **w arkuszu organizacji**:

- zostały czytelnie określone kwalifikacje nauczycieli – dyrektor powinien wskazać pełne brzmienie posiadanych przez nich kwalifikacji, a w przypadku innych dokumentów kwalifikacyjnych powinien także podać informacje o tych dokumentach;
- zajęcia przydzielone nauczycielom odpowiadały posiadanym przez nich kwalifikacjom – analiza kwalifikacji nauczycieli jest nierzadko problemem

³⁶ Tamże, art. 110.

³⁷ *Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe*, dz. cyt., art. 47 ust. 1 pkt 3; *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 maja 2024 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół*, Dz.U. z 2024 r., poz. 781.

³⁸ *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2019 r. w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli*, Dz.U. z 2023 r., poz. 2736, t.j.

(z właściwą oceną przedkładanych przez nauczycieli dyplomów mają kłopot także dyrektorzy przedszkoli i szkół);

- nie została przekroczona dopuszczalna liczba uczniów w oddziałach, w tym oddziałach integracyjnych;
- uwzględniony został podział na grupy w oddziałach, w których taki podział obowiązuje;
- uwzględniona została – w przypadku przedszkola – ogólna liczba godzin zajęć rewalidacyjnych, zajęć z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej i innych zajęć wspomagających proces kształcenia (realizowanych głównie przez pedagoga, psychologa, logopedę i innych nauczycieli), a w przypadku szkoły – także tygodniowy wymiar godzin zajęć rewalidacyjnych dla uczniów z niepełnosprawnościami.

Warto zwrócić uwagę na **organizację edukacji uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim w klasie VII i VIII szkoły podstawowej**. Zgodnie z *Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 maja 2024 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół* drugi język obcy nowożytny obowiązkowy w klasie VII i VIII nie dotyczy uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, którzy uczęszczają do szkoły podstawowej specjalnej, oddziału specjalnego w szkole podstawowej ogólnodostępnej, szkoły podstawowej ogólnodostępnej, oddziału integracyjnego w szkole podstawowej ogólnodostępnej lub szkoły podstawowej integracyjnej. Jednak na wniosek rodzica ucznia lub pełnoletniego ucznia może on uczyć się drugiego języka obcego nowożytnego. Jeżeli uczeń nie uczy się drugiego języka obcego nowożytnego, uczęszcza na zajęcia z techniki³⁹. Arkusz organizacji powinien uwzględniać tę kwestię, jeśli w szkole są uczniowie z taką niepełnosprawnością.

³⁹ *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 maja 2024 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół*, dz. cyt.

IV. Uwzględnianie zróżnicowanych potrzeb uczniów i dzieci podczas wypoczynku zorganizowanego

Zapewnianie uczniom aktywnego uczestnictwa w życiu rówieśniczym polega między innymi na **dostępie do różnorodnych form wypoczynku zorganizowanego**.

Ograniczanie uczniom, z jakiegokolwiek powodu, możliwości pobytu na koloniach, obozach czy zimowiskach oznacza ich dyskryminowanie i wykluczanie.

„Zadaniem kuratorów oświaty jest sprawna koordynacja organizacji wypoczynku, wspomaganie organizatorów w prawidłowej organizacji wypoczynku oraz pełnienie nadzoru nad organizacją wypoczynku we współpracy ze służbami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo sanitarno-higieniczne i ochronę przeciwpożarową. Bezpośredni nadzór nad wypoczynkiem organizowanym w kraju pełni kurator oświaty, współpracując z państwowym inspektorem sanitarnym i komendantem powiatowym (miejskim) Państwowej Straży Pożarnej, właściwymi ze względu na miejsce lokalizacji wypoczynku”⁴⁰.

Każdy zorganizowany wypoczynek podlega zgłoszeniu do kuratorium oświaty właściwego dla siedziby organizatora wypoczynku. Organizator wypoczynku musi spełnić warunki zawarte w przepisach prawa, zwłaszcza te dotyczące obiektu zaplanowanego na obóz czy kolonie. Złożony wniosek powinien także obejmować **zapewnienie warunków udziału w wypoczynku dzieciom z niepełnosprawnościami** oraz odpowiedniej liczby opiekunów/wychowawców w stosunku do ogólnej liczby uczestników (z uwzględnieniem ich wieku), gwarantującej bezpieczeństwo i realizację programu wypoczynku⁴¹.

W grupie pozostającej pod opieką jednego wychowawcy nie może być więcej niż dwóch uczestników z niepełnosprawnością lub chorobą przewlekłą. Jeśli jest to wypoczynek zorganizowany wyłącznie dla dzieci z niepełnosprawnością lub przewlekłe chorych, liczba uczestników wypoczynku musi odpowiadać liczbie dzieci w oddziale przedszkola specjalnego oraz oddziale specjalnym przedszkola ogólnodostępnego lub oddziale szkoły specjalnej oraz oddziale specjalnym szkoły ogólnodostępnej. Liczba ta powinna być właściwa dla wieku uczestników i określona w odrębnych przepisach⁴².

Kurator oświaty przeprowadza kontrolę wypoczynku, uwzględniając powyższe aspekty. Działania kontrolne mogą także wykonywać osoby wyznaczone przez kuratora oświaty, na podstawie imiennego upoważnienia wydanego przez kuratora oświaty i po okazaniu legitymacji służbowej.

⁴⁰ Kostrzewa E., (2023), [Poradnik bezpiecznego wypoczynku](#) [dostęp: 1.09.2024], Warszawa: Ministerstwo Edukacji Narodowej, s. 5.

⁴¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 marca 2016 r. w sprawie wypoczynku dzieci i młodzieży, Dz.U. z 2016 r., poz. 452, z późn. zm.

⁴² Kostrzewa E., dz. cyt., s. 8.

V. Uwzględnianie różnorodności potrzeb dzieci/uczniów podczas organizacji olimpiad, konkursów, turniejów, przeglądów na obszarze województwa

Udział w olimpiadach, konkursach, turniejach czy przeglądach ma charakter dobrowolnego uczestnictwa i powinien uwzględniać różnorodność możliwości, zdolności i potrzeb uczniów.

W regulaminach wojewódzkich konkursów organizowanych przez kuratora oświaty już uwzględnia się **dostosowanie warunków do potrzeb uczniów z niepełnosprawnością lub przewlekłe chorych.**

Przykładem może być fragment regulaminu konkursu z biologicznego w województwie wielkopolskim:

„§ 12. Warunki dostosowania dla osób niepełnosprawnych i przewlekłe chorych:

1. Organizacja konkursu uwzględnia potrzeby osób z niepełnosprawnością oraz przewlekłe chorych poprzez dostosowanie warunków przeprowadzenia konkursu do potrzeb ww. uczestników konkursu.
2. Dostosowanie nie może naruszać zasad samodzielnej pracy uczestnika konkursu.
3. Warunkiem uwzględnienia indywidualnych potrzeb jest skuteczne dostarczenie przez dyrektora szkoły w formie zaszyfrowanej wniosku z dokumentem wyrażenia zgody na przetwarzanie danych osobowych szczególnej kategorii wyrażonej przez rodzica/ opiekuna prawnego uczestnika (załącznik nr Z-WKP-5 do *Regulaminu*) do Przewodniczącej Wojewódzkiej Komisji Konkursowej na adres e-mail wskazany w § 4 nie później niż 7 dni kalendarzowych przed terminem stopnia szkolnego konkursu oraz uzyskanie zgody jej przewodniczącej.
4. Wniosek dyrektora szkoły do Wojewódzkiej Komisji Konkursowej musi zawierać wskazanie sposobu dostosowania warunków przeprowadzenia konkursu dla danego uczestnika.
5. Udzielona zgoda na dostosowanie obejmuje wszystkie stopnie konkursu”⁴³.

Z kolei w województwie mazowieckim w regulaminie konkursu został zawarty następujący zapis: „Dyrektor szkoły/ Przewodniczący właściwej komisji konkursowej podejmuje decyzję o dostosowaniu warunków do potrzeb i możliwości ucznia posiadającego zaświadczenie lekarskie o przewlekłej chorobie lub orzeczenie

⁴³ Kuratorium Oświaty w Poznaniu, (2021), [Regulamin Wojewódzkiego Konkursu Biologicznego dla uczniów szkół podstawowych województwa wielkopolskiego w roku szkolnym 2021/2022](#) [dostęp: 01.09.2024], Poznań: Kuratorium Oświaty w Poznaniu, s. 4.

o potrzebie kształcenia specjalnego w rozumieniu *Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym*.

O dostosowanie wnioskuje rodzic/ opiekun prawny, przedkładając dyrektorowi szkoły właściwą dokumentację, w terminie umożliwiającym realizację dostosowania. Wprowadzone dostosowania nie mogą naruszać zasad samodzielnej pracy ucznia jako uczestnika konkursu⁴⁴.

Kurator oświaty może promować inicjatywy obejmujące współzawodnictwo uczniów z uwzględnieniem zróżnicowania ich potrzeb i możliwości poprzez objęcie konkursu lub zawodów honorowym patronatem. Zwiększa to prestiż przedsięwzięcia oraz zainteresowanie działaniami szkoły czy przedszkola.

⁴⁴ Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli, (2021), [*Regulamin konkursów przedmiotowych \(z wyłączeniem informatyki\) dla uczniów klas IV–VIII szkół podstawowych województwa mazowieckiego w roku szkolnym 2021/2022*](#) [dostęp: 1.09.2024], Warszawa: Mazowiecki Kurator Oświaty, s. 6.

VI. Współdziałanie z radami oświatowymi powołanymi przy organie stanowiącym jednostki samorządu terytorialnego

Zgodnie z przepisami *Ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe* w systemie oświaty mogą powstawać i działać społeczne organy podejmujące różnego rodzaju aktywności na rzecz podnoszenia jakości i dostępności usług edukacyjnych.

Jednym z takich organów są rady oświatowe powoływane przez organy stanowiące jednostki samorządu terytorialnego (radę gminy, radę miasta, radę powiatu, sejmik województwa). Wprawdzie nie mają one mocy decyzyjnej, ale mogą pełnić funkcję konsultacyjno-doradczą i odgrywać ważną rolę w kreowaniu polityki oświatowej, zarówno na poziomie lokalnym, jak i regionalnym⁴⁵.

Zadania rady oświatowej określają przepisy ww. *Ustawy*. Rada może współdziałać z kuratorem oświaty w badaniu potrzeb oświatowych na poziomie regionalnym/ lokalnym, zarówno w wymiarze ilościowym, jak i jakościowym, np. w zakresie dostępności specjalistów w przedszkolach/szkołach, warunków zapewniających zaspokojenie różnorodnych potrzeb dzieci/uczniów, szeroko rozumianej dostępności jednostki oświatowej. Może też projektować działania zmierzające do zaspokojenia tych potrzeb⁴⁶.

Rada oświatowa wyraża opinię w sprawie projektów sieci publicznych przedszkoli i szkół, które rada gminy ustala po uzyskaniu pozytywnej opinii kuratora oświaty. Opinia rady oświatowej może stanowić rekomendację dla kuratora oświaty. Rada opiniuje także budżet JST w części oświatowej oraz akty prawa miejscowego dotyczące oświaty. Ponadto formułuje opinie i wnioski w innych sprawach oświatowych. Może być również głosem wspierającym projektowane zmiany i promującym założenia edukacji włączającej.

Wspólnie z kuratorem oświaty rada często prowadzi **monitoring wdrażania strategii edukacji włączającej** na danym terenie i przygotowuje coroczny raport z takiego monitoringu. Jeśli w składzie rady oświatowej znajdują się przedstawiciele rodziców, różnych instytucji i organizacji, to jej rola wspierająca może być bardzo znacząca.

⁴⁵ *Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe*, dz. cyt.

⁴⁶ Tamże.

VII. Edukacja włączająca w formach doskonalenia nauczycieli i w planach publicznych placówek doskonalenia

Zgodnie z par. 3 *Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 sierpnia 2019 r. w sprawie dofinansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli, szczegółowych celów szkolenia branżowego oraz trybu i warunków kierowania nauczycieli na szkolenia branżowe* dyrektor szkoły ma obowiązek określenia na każdy rok szkolny **potrzeb w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli** szkoły. Uwzględnia przy tym wyniki nadzoru pedagogicznego, wyniki odpowiednio egzaminu ósmoklasisty, egzaminu zawodowego lub egzaminu maturalnego, zadania związane z realizacją podstawy programowej kształcenia ogólnego, wymagania wobec szkół i placówek, a w przypadku szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe – także szkolenia branżowe⁴⁷. W ten sposób zostają określone na poziomie lokalnym obszary szkoleniowe wynikające ze zidentyfikowanych potrzeb środowiska. Na ich podstawie powstaje **baza tematyki szkoleń**, którą powinny uwzględnić w swoich planach pracy placówki doskonalenia nauczycieli.

Wizytatorzy po poznaniu oferty szkoleniowej publicznych placówek doskonalenia nauczycieli mogą ją popularyzować w szkołach na różne sposoby: wysyłając mailem, przekazując podczas spotkań i konferencji z dyrektorami szkół/przedszkoli, zamieszczając informacje na stronie internetowej kuratorium oświaty.

W ramach współpracy kuratoriów oświaty z placówkami doskonalenia nauczycieli rekomenduje się organizowanie dla dyrektorów i nauczycieli **konferencji i spotkań przybliżających aspekty edukacji włączającej**.

Mając na uwadze systemowe działania wdrażające edukację włączającą, której kluczowym elementem jest praca nauczycieli w zróżnicowanej grupie dzieci/uczniów, kurator oświaty powinien uwzględnić także ten obszar przy wykorzystaniu środków na dofinansowanie doskonalenia nauczycieli.

Systemem doskonalenia należałoby objąć również doradców metodycznych. Kurator oświaty we współpracy z dyrektorami placówek doskonalenia nauczycieli, którzy zatrudniają doradców metodycznych, mógłby zaplanować formy podnoszenia kompetencji doradców metodycznych w obszarze edukacji włączającej. Dzięki temu mieliby oni możliwość promowania jej idei w swojej pracy.

Ponadto organ nadzoru pedagogicznego, korzystając z posiadanych kompetencji, może prowadzić (we współpracy z wojewodą) kampanie społeczne na rzecz edukacji włączającej.

⁴⁷ *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 sierpnia 2019 r. w sprawie dofinansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli, szczegółowych celów szkolenia branżowego oraz trybu i warunków kierowania nauczycieli na szkolenia branżowe*, Dz.U. z 2023 r., poz. 2628, t.j., par. 3.

VIII. Współdziałanie z organami JST w zakresie kształtowania i rozwoju bazy materialnej szkół i placówek, z uwzględnieniem zróżnicowania potrzeb dzieci i uczniów

Warunkiem skutecznej edukacji włączającej jest **zapewnienie właściwej bazy materialnej** do jej realizacji. To jedno z kluczowych zadań organów prowadzących szkoły i przedszkola, którymi są najczęściej jednostki samorządu terytorialnego. Podstawą współpracy JST z kuratorem oświaty jest jakość.

Na poziomie państwa ustalone są wymagania, jakie muszą spełniać jednostki oświatowe, oraz sposób sprawowania nadzoru nad ich realizacją. Samorząd decyduje o **standardach realizacji zadań oświatowych** w JST, troszczy się o jakość edukacji na terenie gminy, miasta, powiatu czy województwa.

Organ nadzoru pedagogicznego monitoruje realizację zadań oświatowych przez dyrektorów szkół i przedszkoli, z uwzględnieniem powyższych wymagań i standardów, a wyniki tego nadzoru zamieszcza na platformie elektronicznej, do której dostęp mają przedstawiciele organu prowadzącego placówki⁴⁸.

Współdziałanie JST i kuratora oświaty może objąć także **monitorowanie wydatkowania pieniędzy** transferowanych w ramach subwencji oświatowej na zapewnianie warunków do realizacji działań zalecanych w diagnozie uczniów ze SPE⁴⁹, w tym uniwersalnego projektowania w rozumieniu *Ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami*⁵⁰.

W ramach **zapewniania jak najlepszych warunków organizacyjnych** dotyczących realizacji działań postdiagnostycznych w przedszkolach i szkołach, na poziomie wzajemnej współpracy obydwu organów nadzorujących, można dokonać:

- zewidencjonowania zasobów kadrowych na terenie gminy;
- inwentaryzacji zasobów bazowych i sprzętowych na poziomie gminy;
- oceny możliwości i sposobu organizacji postdiagnostycznego wsparcia, w tym międzyszkolnego czy międzyprzedszkolnego wykorzystania kadry;

⁴⁸ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego, dz. cyt.

⁴⁹ W 2019 r. na organizację kształcenia specjalnego uczniów objętych kształceniem specjalnym w systemie edukacji włączającej MEN wyasygnował 7,85 mld zł, co stanowi 17,1% całej kwoty oświatowej subwencji ogólnej – zob. Zientecka L., (2019), *Finansowanie zadań oświatowych w edukacji włączającej*, [w:] Chrzanowska I., Szumski G. (red.), (2019), [Edukacja włączająca w przedszkolu i szkole](#) [dostęp: 1.09.2024], Warszawa: Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, s. 128.

⁵⁰ *Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami*, Dz.U. z 2020 r., poz. 1062.

- oceny poziomu realizacji zasad uniwersalnego projektowania w rozumieniu *Ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami*⁵¹ i zdefiniowania potrzeb w tym obszarze;
- oceny poziomu wykorzystania możliwości stwarzanych przez uczestnictwo w projektach współfinansowanych ze środków Komisji Europejskiej i aktywizacji gminy oraz szkół/przedszkoli do działań w tym zakresie.

Działaniom tym sprzyja posiadanie przez wizytatorów rejonów wizytacyjnych. Zapewnia to lepszą znajomość przedszkoli i szkół na terenie danej gminy.

Przykładowe pomysły na współpracę kuratorium oświaty i JST:

- opracowanie harmonogramu spotkań organów w ramach współpracy;
- omówienie sposobów analizy potrzeb na poziomie lokalnym (zewidencjonowanie posiadanych specjalistów, pomoc przedstawicieli nadzoru pedagogicznego w określeniu zakresu i możliwości ich pozaszkolnego wykorzystania, z uwzględnieniem różnorodnych potrzeb uczniów na terenie danego samorządu);
- współpraca obu organów nadzoru z dyrektorami przedszkoli i szkół przy analizie narzędzi wykorzystywanych w nadzorze pedagogicznym kuratorium oświaty w celu zastosowania ich przez dyrektorów w wewnętrznym nadzorze pedagogicznym (omówienie przykładowego narzędzia i możliwości jego wdrożenia do działań wewnętrznych przedszkola czy szkoły);
- wspólne przygotowanie informacji o realizacji zadań oświatowych prowadzonych przez samorządy terytorialne.

Każdy z organów nadzoru może określić swoją rolę w dostosowaniu warunków pracy do wskazanych grup uczniów, czyli ustalić, w czym może pomóc JST, a w czym kuratorium oświaty.

Ważnym elementem współpracy kuratoriów oświaty i JST może być także wspólne opracowanie **bazy instytucji wspierających przedszkola i szkoły na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym**. Współdziałanie to powinno dotyczyć nie tylko podnoszenia jakości i różnorodności wsparcia ucznia i jego rodziny, ale także opracowania ramowej lokalnej strategii na rzecz szerzenia edukacji włączającej.

⁵¹ Tamże.

Bibliografia

Europejska Agencja ds. Specjalnych Potrzeb i Edukacji Włączającej, (2014), [Pięć kluczowych przesłań dla edukacji włączającej. Od teorii do praktyki](#), Odense, Dania: Europejska Agencja ds. Specjalnych Potrzeb i Edukacji Włączającej.

Europejska Agencja ds. Specjalnych Potrzeb i Edukacji Włączającej, (2017), [Raising the Achievement of All Learners. A Resource to Support Self-Review](#), Odense, Dania: Europejska Agencja ds. Specjalnych Potrzeb i Edukacji Włączającej.

Knopik T., (2018), [Diagnoza funkcjonalna. Planowanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Działania postdiagnostyczne](#), Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji.

Kostrzewa E., (2023), [Poradnik bezpiecznego wypoczynku](#), Warszawa: Ministerstwo Edukacji Narodowej.

Kuratorium Oświaty w Poznaniu, (2021), [Regulamin Wojewódzkiego Konkursu Biologicznego dla uczniów szkół podstawowych województwa wielkopolskiego w roku szkolnym 2021/2022](#), Poznań: Kuratorium Oświaty w Poznaniu.

Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli, (2021), [Regulamin konkursów przedmiotowych \(z wyłączeniem informatyki\) dla uczniów klas IV–VIII szkół podstawowych województwa mazowieckiego w roku szkolnym 2021/2022](#), Warszawa: Mazowiecki Kurator Oświaty.

Serwis Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, [Za życiem](#).

Strona Ministerstwa Edukacji Narodowej, [Edukacja włączająca](#).

Światowa Organizacja Zdrowia, (2009), [Międzynarodowa Klasyfikacja Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia ICF](#), Warszawa: Centrum Systemów Informacyjnych Ochrony Zdrowia.

Zespół Ministerstwa Edukacji Narodowej, (2020), [Edukacja dla wszystkich – ramy rozwiązań legislacyjno-organizacyjnych na rzecz wysokiej jakości kształcenia włączającego dla wszystkich osób uczących się](#), Warszawa: Ministerstwo Edukacji Narodowej.

Zientecka L., (2019), *Finansowanie zadań oświatowych w edukacji włączającej*, [w:] Chrzanowska I., Szumski G. (red.), (2019), [Edukacja włączająca w przedszkolu i szkole](#), Warszawa: Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji.

Akty prawne

Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego, Dz.U. z 2024 r., poz. 572.

Ustawa z dnia 24 lipca 2015 r. o Radzie Dialogu Społecznego i innych instytucjach dialogu społecznego, Dz.U. z 2018 r., poz. 2232, t.j.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 marca 2016 r. w sprawie wypoczynku dzieci i młodzieży, Dz.U. z 2016 r., poz. 452, z późn. zm.

Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe, Dz.U. z 2024 r., poz. 737, t.j.

Uchwała nr 160 Rady Ministrów z dnia 20 grudnia 2016 r. w sprawie programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem”, M.P. z 2016 r., poz. 1250, z późn. zm.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 sierpnia 2017 r. w sprawie organizowania wczesnego wspomagania rozwoju dzieci, Dz.U. z 2017 r., poz. 1635.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 sierpnia 2017 r. w sprawie wczesnego wspomagania rozwoju dzieci, Dz.U. z 2017 r., poz. 1635.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego, Dz.U. z 2024 r., poz. 15, t.j.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2019 r. sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli, Dz.U. z 2023 r., poz. 2736, t.j.

Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych, Dz.U. z 2019 r., poz. 1818.

Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, Dz.U. z 2020 r., poz. 1062.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 sierpnia 2019 r. w sprawie dofinansowania doskonalenia zawodowego nauczycieli, szczegółowych celów szkolenia branżowego oraz trybu i warunków kierowania nauczycieli na szkolenia branżowe, Dz.U. z 2023 r., poz. 2628, t.j.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 września 2023 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli, Dz.U. z 2023 r., poz. 2102.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 maja 2024 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół, Dz.U. z 2024 r., poz. 781.

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
tel. 22 345 37 00
www.ore.edu.pl